विषय - व्याकरण

पेज - २०

- 29.5 x 12.5 x 0.3

पती पतीन् पत्या पतिना पतिभ्यां पतिभिः

किंतु ।। तयोर्यदा [illegible]मोऽयवातिइर

60

पती पतीन् पत्या पतिना पतिभ्यां पतिभिः पत्ये पतिभ्यां पतिभ्यः पत्युः पति
भ्यां पतिभ्यः पत्युः पत्योः पतीनां पत्यौ पत्योः पतिषु ततः समासे तु स्यात् नाद
प्र यो भवंति प्रजापतिः प्रजापती प्रजापतयः प्रजापतिं प्रजापती प्रजापतीन्
प्रजापतिना प्रजापतये इत्यादि द्विशब्दो नित्यं द्विवचनांतः द्वि औ इति
स्थिते त्यदादेष्टेरः स्यादौ त्यदादे [illegible] रेफकारो भवति स्या
दौ परे औ औ द्वौ द्वौ द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्वाभ्यां द्वयोः द्वयोः त्यदादीनां सर्वेषां
नाम्नः त्रिशब्दो नित्यं बहुवचनांतः त्रि पुंल्लिंगो बहुत्वे जस् इति स्थि
ते एओ जसि त्रयः त्रीन् त्रिभिः त्रिभ्यः त्रिभ्यः त्रेस्त्रयङ् त्रिशब्दस्याम्पडा

नपरकर्णतावनमाबार्थ २

सखिभ्यः ऋङ् सखिपतिरादयोः ऋरागागमो भवति ङसिङसोरीङ्कारे परे
सख्य ऋस् इति स्थिते ऋरोऽङ्उ ऋकारांतात्सख्यङसिङसोरुकार
स्योकारादेशो भवति सचाडित् डित्वाट्टिलोपः सख्युः सखिभ्यां सखिभ्यः
सख्युः सख्योः नुडामः नामि सखीनां सप्तम्येकवचने ङेरौ डिदित्यौकारे कृ
हे सखे ते सख्यास्सखिपत्योरीगागमः सख्यौ सख्योः सखिषु ऋथेरिति विशेषण
देकरोऽधिविषये हे सखायौ हे सखायो हे सखायः इत्यादि पतिरादुस्यच
प्रमाद्वितीयपयोर्हरे राद्वबसञ्क्रिया ततीयादौ सखिसहुवसञ्क्रिया पतिरस
मासएवसखिपाद्ववद्ग ज्ञव्यः पतिः पती पतयः हे पते हे पती हे पतयः पतिं

एकदेशविकृतं नान्यवत् कर्णपुच्छरहितोऽश्वो नगर्धभः ३

वाजाते रा जारेषा कुमारी दोहयते वो भुज्यते भुवं भूपालः आगास्तां रामलक्ष्म
णौ ॥१॥ सांतिसंतः किंयंतः ॥ कुमाराः शेरते स्वैरं दोह्यंते च नारकाः जेगी
यंते वेगी न ज्ञाः भेम्री यंते ह्न जार्जिताः ॥२॥ आमंत्रणे च आमंत्रणम् अभि
मुखीकरणं ॥ तस्मिन्नर्थे प्रथमा विभक्तिर्भवति ॥ मा स मुकुरगो विंदप ङः खेना
सीद परमेश्वर कुमारीश्वर मासाद्यांत मध्ये भो तव पश्चिमः ॥३॥ भो सः यराधु
भोस्य भगोस्य अघोस इत्येते शब्दा निपात्यंते धि विषये ॥ त्वमस्वभो मस्कव मित्यर्थः
भगावत हु दारा देव भगोस्तु भ्यंनभो स्तुते अघो भव भो महाप्राज्ञ घातयाद्यो स्वघ
स्मरं ॥४॥ शेषात्कार्ये कर्तृसाधनयोर्दानपात्रे विश्लेषावधौ संबंधे
आधारभावयोः शेषा कार्य कर्तृ साधन दान पात्र विश्लेषावधि सं
बंधाधारभावेष्वर्थेषु द्वितीयाद्या विभक्तयो भवंति कार्यं कर्मकारक ताम

स्व न्तोत्पद्यते तद्दिदं कार्यं बाधते नो नाख्याते न कृता चोक्तं भवति तदा प्रथमा प्रयो
तव्या घटः कार्यः पटः
क्रियते १

कारकवि ऊङ् उतः ऊः उकारान्तात् स्त्रियाम् ऊङ् प्रत्ययो भवति यं गः
वामोरूः करभोरूः यूनस्तिः युवन् शब्दात् स्त्रियां तिः प्रत्ययो
भवति युवतिः ॥ अयो नामत्वात् स्यादयः आपद्युति आवितासलोपः इवं
तावत् तेय सलोपः एवं विदुषं नेयं ॥ इति स्त्री प्रत्ययाः ॥ ३ ॥ अथ विभ
क्तयो निरूप्यते ॥ लिंगार्थे प्रथमा ॥ धातुप्रत्ययाद्यतिरिक्त मर्थवच्छब्द
रूपं लिंगं तत्स्यैवार्थे सत्तामात्रे प्रथमा विभक्तिर्भवति षट्कारकभेदप्र
त्यवस्तु सत्तामात्रं तत्स्य लिंगादयोऽपि प्रथमार्थी इति केचित् लिंग
मादेयवातो लिंगादयः लिंगमुल्लिंगं स्त्रीलिंगं नपुंसकलिंगं आदि शब्दा
त्परिमाणवचनग्रहः तत्र प्रथमोऽर्थो प्रथमार्थाः यथा देवः कें
समः स्त्री ज्ञानं परिमाणे खारी द्रोणः आढकं वचने एकः द्वौ बहवः द्विविधि
प्रथमस्त्रीभवे चतुराढकं भवेद् द्रोणः खारी द्रोणः चतुष्पयम १
त कुंचे कुंचाष्टकं प्रस्थाष्टकं ८

इ
उर्थे विभक्तेः
कारकवि
भक्तिर्वल्ली
यस्मिं क्रिया
मा स्थितयो
त्पद्यते या
सा कारक
विभक्तिः प
दमात्रित्ये
त्पद्यते या
सा उपपद
विभक्तिः
॥ ५ ॥

सा०प्र०

स१

२३ शब्दस्य वकारस्योत्वे कृते सवर्णे इति दीर्घः यूनः यूना युवभ्यां इत्यादि मघ
वन् शब्दस्य वकारस्योत्वे कृते उ ओ मघोनः मघोना मघवभ्यां इत्यादि पथि
न् शब्दस्य भेदः इतोत्पंथस् पंथस्यादिषु पथ्यादीनाम् इकारस्याकारो भवति पोनृट् पथ्या
दीनां थकारस्य नु आगमो भवति पंचसु परेषु पन्थ पन्थस् इति स्थिते त्रासो पथिमथिऋभु
क्षां टेरात्वं भवति सौ परे पंथाः पंथानौ पंथानः हे पंथाः हे पंथानौ हे पंथानः पंथानं पंथा
टेः पथ्यादीनां टेर्लोपो भवति शसादौ स्वरे परे पथः पथा पथिभ्यां इत्यादि एवं ऋभु
क्षिन् मथिन् शब्दौ दंडिन् शब्दस्य भेदः इन्हन्पूषार्यम्णां शौ सौ इन् हन् पूषन् अर्यमन् इत्येते राम०
षां शौ सौ च परे उपधाया दीर्घो भवति नान्यत्र दंडी दंडिनौ दंडिनः हे दंडिन् हे दंडि
वहुवचनं त्वाद्यर्थं २३

नलोपश्चिविंशितिकं पनिस्यात् १

नः यज्वानं यज्वानौ यज्वनः यज्वना यज्वभ्यां यज्वभिः यज्वने यज्वभ्यां यज्व
भ्यः यज्वनः यज्वभ्यां यज्वभ्यः यज्वनः यज्वनोः यज्वनां यज्वनि यज्वनोः
यज्वसु आत्मा आत्मानौ आत्मानः आत्मानं आत्मानौ आत्मनः आत्म
ना आत्मभ्यां आत्मभिः आत्मने आत्मभ्यां आत्मभ्यः आत्मनः आत्मभ्यां
आत्मभ्यः आत्मनः आत्मनोः आत्मनां आत्मनि आत्मनोः आत्मसु सुध
र्मा सुधर्माणौ इत्यादि श्वन् युवन् मघवन् शब्दानां पंचसु राजन्वत्
वत्सु किं पाठ शब्दादेशे न विशेषः श्वादेः वः उः श्वादेः वकारस्य उत्वं प्राप्नोति शसादौ
स्वरे परे नद्धि ईः पिंकारे व परे शुनः शुना श्वभ्यां श्वभिः इत्यादि युवन्

ता १

धातवश्चोपसर्गाश्च निपाताश्चेति ते त्रयः अनेकार्था हि विज्ञेया पाठस्तेषां निदर्शनं ५ = --

एर्वस्य [redacted] वष्टि भागुरिरल्लोप

मवाप्योरुपसर्गयोः आपं चैव हलंतानां यथा वाचा निशा दिशा ॥२॥

दीर्घेऽवा अवगाहं वगाहं अपिधानं पिधानं ह्रस्वो वा स्त्रियां कापि परेतरा

ह्रस्वोवाम रांश्रयसितमाश्रयसितमा नौकादोनभीति नौकावागतहृएद्वव

वति दे निष्वपे न यतं त्यनेके व्यर्थे वीति निद्यातो नाम नेका घेत्वात नृ

णिका वे एंईप नकारांतादकारांताद एंताञ्च स्त्रियाभी पृथक्त्य पो भवतिदं

णी का न डिनीदेति नी करिणीमालिनी इत्यादि नकारांतं ... स्व

दि का न स्रादेर्नस्वसा तिस्र च तेश्च ननांदा दुहिता तथा याता माते तिसप्तै

दी का

श्रयसितता

श्रपसीतता

इ२२ श्च १ सू१

५

तेस्वस्त्रादयः उदाहृताः ॥१॥ ईपीराज्ञो ल्लोपो वक्तव्यः ॥ राज्ञी कश्चिदन्य-
त्रापि छिदा ग्नीत्यादौ मुनी कर्त्री हर्त्री इत्यादि यस्येलोपः इश्च श्रभ्रम-
न यो स्समाहारः यतस्य यस्यनाम्नः इवर्णाव र्णयोः ॥ लोपो भवति
स्वरे परे तद्धिते प्रकारे ईपि च परे ङौ पगवी टिडुतः षकार टकार उका-
रकारानुबंधात् स्त्रियामीप् प्रत्ययो भवति षंवरा वीटकुरुच वे-
दी उ गोमती कृपचंती यदंती नदादेः नदादेर्गणात् स्त्रियामी-
प् प्रत्ययो भवति नदी गौरी गोतमी इन्द्रादेरानीप् इंद्रादेर्गणात्
स्त्रियामानीप् प्रत्ययो भवति इंद्राणी ब्रह्माणी रुद्राणी सर्वाणी

लिंगपरिमाणवचनातीतलिंगादायः उच्चैः नीचैः ऊभ ः श्रीः स्नानं द्रोण खारी आढकं एकं द्वे वहवः ६ =–
स्रष्ट मुष्टी भवेत् क्रौंचः कुं चाष्ट कुभयाढकं चतुराढकं भवेद्द्रोणः खारी द्रोण चतुष्टयम् ६ =–

ऊङ् जुः ऊतऊः उकारांतात्ऊङ्प्रत्ययो भवति स्त्रियाम् ॥ पंगूः ॥ वामोरूः ए न
स्तिः पुवन् शब्दात्तिप्रत्ययो भवति युवतिः एभ्यो नाम त्वात्स्यादयः
आप इति सिलोपः ईवतात् सेपः सेलोपः पूर्ववत्रूपाणि इति स्त्रीप्रत्ययाः
अथ विभक्त्यर्थो निरूप्यते ॥ लिंगार्थे प्रथमा धातुप्रत्ययवर्जमर्थवच्छ
ब्दरूपं लिंगम् ॥ तस्यैवार्थे सन्मात्रे प्रथमा विभक्तिर्भवति लिंगादयोपि
प्रथमार्था इति केचित् ॥ तत् ॥ सत् ॥ ब्रह्म ॥ रविरिव राजते राजा रोषा
त्कुमारी सेव्यते वा भुज्यते भुवं भूपालः प्राग्गतां रामलक्ष्मणौ संतिसं
तः क्रियंतः ॥ १ ॥ कुमाराः शेरते सैरे रोरूयंते च नारकाः ॥ जेजीयंते चगीत

उपदविभक्तेः कारकविभक्तिर्बलीयसी त्विपा
मा/श्रित्वोत्पद्यते या सा कारकविभक्तिः पद
माश्रित्वोत्पद्यते या सा उपदविभक्तिः

सा·प्र० सामेम्रियंतेरुजार्जिताः ॥२॥ आमंत्रणे च ॥ आमंत्रणमभिमुखीकरणं त
१३ स्मिन्नर्थे प्रथमा विभक्तिर्भवति ॥ भोः समुद्धरगोविंद प्रसीद परमेश्वर ॥
कुमारी सैव रमा साथ्यां देमध्वं भो तपस्विनः ॥३॥ भोः सः ॥ भोः स्व ॥ भगो सम्
घो रु इत्येते शब्दा निपात्यंते धि विषये नमस्ते भो दुराराध्य भगो स्तु भंव
नमोस्तुते ॥ अधीश्व भो महाप्राज्ञ घातपाघो स्वघस्मरं ॥४॥ शेषाः का
र्यकर्तृ साधनयोर्दानपात्रे विश्लेषावधौ संबंधे आधारभावयोः शेषाः
एव २ विभक्तयो द्वितीयाद्याः षष्ठ्यर्थेषु भवंति ॥ कार्ये कर्मकारके द्वितीया त
त्कार्यमुत्पाद्यमाप्यं संस्कार्य विकार्यभेदाच्चतुर्विधं कटं करोति कारुः को राम

क्रियां करोति इति कर्ता ॥ क्रिया साध्यते ऽनेनेति साधनं कर्ता च साधनं च कर्तृसाधने तयोः १ श्लेषणं श्लेषः संयोगः
विगतः श्लेषः विश्लेषः विधीयते ऽवकल्पनया ऽवधिः विश्लेषस्यावधिः विश्लेषावधिस्तस्मिन् दीयते इति दान १३
पातिदानात् रक्षतीति पात्रं दानं च पात्रं च अनयोः समाहारः दानपात्रं तस्मिन् १-

सा० पू० मातरौ हे मातरः मातरं मातरौ शसो दीर्घत्वं नत्वं न स्त्रीलिंगत्वात् मा।
२६ तॄः मात्रा मातृभ्यां मातृभिः इत्यादि स्वसृ शब्दस्य कर्तृ शब्दवद्रूपं ज्ञे।
यं स्वसा स्वसारौ स्वसारः हे स्वसः हे स्वसारौ हे स्वसारः इत्यादि ऐ।
कारांतः स्त्रीलिंगो रै शब्दः तस्य पुं रै शब्दवत्प्रक्रिया राः रायौ रायः।
हे राः हे रायौ हे रायः इत्यादि गो शब्दः पूर्ववत् नौ शब्दः पुं ग्लौ शब्दवत्
इत्यादि ॥ इति स्वरांताः स्त्रीलिंगाः ॥ अथ स्वरांता नपुंसकलिंगाः रामः
अदृश्यंते तत्र अकारांतः कुल शब्दः तस्य प्रथमाद्वितीयैकवचने। २६

यौ श्रियः श्रियं श्रियौ श्रियः श्रिया श्रीभ्यां श्रीभिः श्रियै श्रिये
श्रियाः श्रियः श्रियोः आमादीनांवानामनुड्वक्तव्यः श्रियां श्रीणां
श्रियां श्रियि श्रियोः श्रीषु एवं धीह्रीप्रभृतयोप्यनीवंताम्
शब्दो भूशब्दवत् अवीतंत्रीतरीलक्ष्मीधीह्रीश्रीणामुणा
दिकः शब्दानांतुप्रभृतीनांसिलोपो न कदाचन १ वधूजंबादी
नां नदीशब्दवद्रूपं ज्ञेयं वधूः वध्वौ वध्वः हे वधु इत्यादि मातृ
शब्दस्य पितृशब्दवत्प्रक्रियाः माता मातरौ मातरः हे मातः हे

१९ पितुः पितृभ्यां पितृभ्यः पितुः पित्रोः पितॄणां पितृभ्यः उं ऋकारस्याऽ
रभवति पितरि पित्रोः पितृषु एवं भ्रातृ भ्रात्रादयः एवं नृ शब्दः नरा
ना नरौ नराः हे नः नरं नृन् नात्रा नृभ्यां नृभिः नृभ्यां नृभ्यः नुः नृभ्यां न
भ्यः नुः नृोः नुर्वानामिदीर्घः नृणां नृणां नरि नृषु कर्तृशब्दस्यपंचसुविधि
षु विशेषः स्तृ सकारत प्रत्ययसंबंधिनः ऋकारस्याऽरभवतिपंचस
धिषुपरेषु कर्तारसि प्रतिस्थिते सेरा कर्ता कर्तारौ कर्तारः धेरट् हेक
र्तः कर्तारं कर्तारौ शेषंपितृवत् एवंनप्तृ ज्ञातृ नेतृ वष्टृ तत्र होतृ पोतृ सि०
स्वसानप्ताचनेष्टाचक्षत्ताउद्गातथैवचहोतापोताप्रशास्ताअष्टौस्वस्त्रादयस्मृताः२१

९

14

ऋव्यः सेनान्यो सेनानीनां आमेङ् आबंता [illegible] नी शब्दाद्बोत्तरस्य ङे रा
मादेशो भवति सेनान्याम् सेनान्योः सेनानीषु एवं ग्रामणी ग्रामणी
प्रभृतयः एवं ऊकारांतापदलू प्रभृतयः धातोरुवपवसंयोगः इति किं ॥ यवक्रीः
यवक्रियौ यवक्रियः इत्यादि अनेकस्वरस्य किं नीः नियौ नियः इत्यादि
ऋकारान्तः पुल्लिंगः पितृ शब्दः सेरा ऋकारान्तात्परस्य सेरा भवति सचडित्
पिता ऋस्यंचसु ऋकारस्य आ भवति पंचेस्यादि सुपरेषु पितरौ पितरः घेर सु३
ऋकारान्तात्परस्य घेर भवति सचडित् हे पितः हे पितरौ हे पितरः पितरं
पितरौ पितॄन् पित्रा पितृभ्यां पितृभिः पित्रे पितृभ्यां पितृभ्यः ऋतोङुः

पदेष्वेत्य चकार महाल्लत् उलासवीघे: अत्र विकल्पेनसिद्द २

सा०पू०

१२ डुलकवतीनां न ह्रस्व हे अंबाडे हे अंबाले हे अंबिके गंगा गंगे गंगाः
टौसोरे आवंतस्य टौसोः परे एत्वं भवति गंगया गंगाभ्यां गंगाभिः
ङितां यट् आवंतात्परेषां ङे ङसि ङस् ङी त्येतेषां यडागमो भवति गंगा
यै गंगाभ्यां गंगाभ्यः गंगायाः गंगाभ्यां गंगाभ्यः गंगायाः गंगयोः गंगा
नां आमि ङे गंगायां गंगयोः गंगासु एवं श्रद्धा मेधा शाला दोला तारा मा रमा
दयः सर्वादीनां ङित्सु विशेषः सर्वा सर्वे सर्वाः सर्वां सर्वे सर्वाः सर्वया
सर्वाभ्यां सर्वाभिः यटोऽचि आवंतात्सर्वादेः परस्य यटः सुडागमो भवति ।
पूर्वस्य चापोकारो भवति सर्वस्यै सर्वाभ्यां सर्वाभ्यः सर्वस्याः सर्वा शिव०

१३

16

तद्गोशब्दात्परस्यामोनुडागमोभवति गोनां गवि गवोः गोषु एवं सु
योशब्दः औकारांतो ग्लौशब्दः तस्य हसादावविशेषः स्वरादौसर्वत्रावा
देशः ग्लौः ग्लावौ ग्लावः हे ग्लौः ग्लावं मित्यादि इति स्वरांताः पुंल्लिंगाः ॥
अथ स्वरांताः स्त्रीलिंगाः प्रदर्श्यंते आवंतो गंगाशब्दः आवंतः स्त्रियां अ
कारांतान्नाम्नः स्त्रियां वर्त्तमानादाप्प्रत्ययोभवति पकारःसितोपार्थः
आपः आवंतात्परस्य सेर्लोपोभवति गंगा औङी आवंतात्परस्य औ
ईकारमापद्यते औए गङ्गे गंगाः घिटिः आवंतात्परो घिरि भवति
हे गंगे हे गङ्गे हे गङ्गाः अंबादीनां धौ ह्रस्वः हे अंब हे अक्क हे अल्ल. [illegible]

अ१

८ णोः हे दंडिन् दंडिनं दंडिनौ दंडिनः दंडिना दंडिभ्यां दंडिषु एवं मुरालि
न् चक्रिन् यशस्विन् वाग्मिन् स्वामिन् प्रभृतयः ब्रह्महन् शब्द
स्याभेदः शासादौ तु भेदः ब्रह्महा ब्रह्महणौ ब्रह्महणः हे ब्रह्महन्
ब्रह्महणं ब्रह्महणौ अल्लोपोनः इत्यकारलोपः हनो घ्नः हंतेर्हो तोर्हका
रस्य घत्वं स्यात् अव्यवधानेन कारे ञिति णिति च परे घ संयोगेण
त्वनिषेधार्थः ब्रह्मघ्नः ब्रह्मघ्ना ब्रह्महभ्यां ब्रह्महभिः ब्रह्मघ्ने ब्रह्म
हभ्यां वेभ्यः ब्रह्मघ्नि ब्रह्महणि ब्रह्महसु एवं वृत्रहन् पूषन् अर्यमन् प्रभृतयः

सर॰
२४
प्रिया प्रियौ प्रियाः प्रियं प्रियौ ॥ शसादौ स्वरे वेलोपः ॥ म: षकार णकारयोः संयोगे ष्म इत्य दौ भवति प्रियम्: प्रिष्मा प्रियभ्यां प्रियभिः ॥
प्रियौडौ हि लोपो वेति केचित् प्रियि प्रियिण प्रियाणि प्रियोः प्रियसु
प्राप्तिमा अर्थ्यमणौ अर्यमणः हे अर्यमन् संख्याशब्दाः पंचप्रभृतयो बहुवचनांताः त्रिषु लिंगेषु स्वरूपाः पंच नु जस् इति स्थिते जशसोः लुक्
प्रत्ययलो षकार नकारान्त संख्यायाः परयोर्जश्शसोर्लुग्भवति लुकि सर
पञ्चव्यय नं ते निमित्तं पंच पंच पंचभिः पंचभ्यः २ म: षकार नकारांत संख्या
लंक्षणं २ याः परस्या मो नुडागमो भवति नोपधाया इति दीर्घः नाम्नो नलोपः
स्यात् २
२४

सा॰ ॰पादानमपादानसंज्ञं तत्रापादाने पंचमी ॥ यस्मात्प्रजाः प्रजायंते तद्ब्रह्मेति विड्ढं
४६ ॥ आङादियोगे पंचमी आपाटलिपुत्राद्वृष्टो देवः ॥ तादर्थ्ये चतुर्थी संयमाय श्रुतं
नरो धर्माय संयमं धर्मो मोक्षाय मेधावी बोधनं दानाय मुक्तये ॥१॥ क्रुध्यादियो
॥ क्रूराय क्रुध्यति ॥ मित्राय द्रुह्यति ॥ ईर्ष्यति ३ एवं वर्तस्रूयति ॥ ल्यब्लोपे पंचमी
हर्म्यात्प्रेक्षते ॥ आसनात्प्रेक्षते ॥ हर्म्यमारुह्य ॥ आसने उपविश्य प्रेक्षते इ
॥ निमित्तात्कर्मयोगे सप्तमी ॥ चर्मणि द्वीपिनं हंति दंतयोर्हंति कुंजरं ॥ केशे
हं चमरीं हंति सीम्नि पुष्कलो हतः ॥१॥ विषये च सप्तमी ॥ तर्के चतुरः ॥ षष्ठीसप्तम्यौ
३ चानादरे ॥ वहन्नां क्रोशतां गतश्चौरः ॥ वकुषु साधुषु वद त्वपि स्वयमनार्याति
॥ असाधुमार्गेण मातापित्रोस्सदतोः प्रव्रजति पुत्रः ॥ अन्योक्ते प्रथमा ॥ इदं कारम १
४६

अन्यस्यान्योपचारेण वर्तमानसदृत्वंभावः तस्मिन्निष्ठे भावे तृतीया विभक्तिर्भवति॥

ष्ठी विभक्तिर्भवति कृत्वादि वर्जिते॥ कृदन्तेऽस्य योऽप्रयुज्यमाने॥ व्यासस्य कृतिः॥ भा
रतस्य श्रवणं॥ स्मृतौ च कार्ये॥ स्मृतौ धातौ प्रयुज्यमाने कार्यैक प्रीणाय ष्ठी
विभक्तिर्भवति॥ चकाराद्द्वितीयापि मातुः स्मरति॥ मातरं स्मरति॥ हेतौ तृती
याप चमी च वक्तव्या॥ अनित्यः शब्दः कृतकत्वेन कृतकत्वाद्वा॥ भयहेतौ
पंचमी॥ चौराद्बिभेति व्याघ्राद्रक्षति॥ विद्युत्पाताच्चकितः॥ षष्ठी हेतुप्रयोग
के स्य हेतौ रियं कन्या इत्थंभावे तृतीया॥ शिखंपुत्रेण पश्यति॥ संसारन
रेण पश्यति येनांगविकारः॥ येनांगकृते तांजे नांगिनो गविकारो लक्ष्यते
तस्मादंगात्तृतीया॥ अक्ष्णा काणः॥ पादेन खंजः॥ कर्णेन बधिरः॥ दा
विकृतः॥ शिरसा खल्वाटः॥ जनिकर्तुः प्रकृतिः॥ जायमानस्य कार्तो नांतता ९

20

वंधिनोवकारस्यउत्वंप्राप्नोतितिशासाद्दो स्वरेपरेतद्धितेईपीकारेच
परेविदुषः विदुषावसोरसेसस्यदत्वं विद्वद्भ्यां विद्वद्भिः विद्वत्सु
सुवचस्शब्दस्तु अत्वसंसावितिदीर्घः सुवचाः सुवचसौ सुव
चसः सुवचसा सुवचोभ्यां सुवचोभिः एवंचंद्रमस्शब्दः चं
द्रमाः चंद्रमसौ चंद्रमसः हेचंद्रमः हेचंद्रमसौ हेचंद्रमसः चंद्रम
सं चंद्रमसौ चंद्रमसः चंद्रमस्सु उशनस्शब्दस्यभेदः उशन
सो उशनस् पुरुदंसस् अनेहस् इत्येतेषांसेरधेडोभवति उश
ना उशनसौ उशनसः उशनसोधौ सांततता अदंतता वावक्त नांतता ९

नृ स्व

व्या हे उशनः हे उशनन् हे उशन अदसशब्दे भेदः त्यदादेष्टेरत्वा
दाविति सर्वत्राकारः अदस् सि इति स्थिते सौ सः सौ परे अदसो दका
रस्य सत्वं भवति सेरौ अदसः सेरौकारादेशो भवति असौ द्विवच
ने अदस् औ इति स्थिते दस्य मः मादू अदसो मकारात्परस्य ह्रस्व
स्य ह्रस्व उकारे दीर्घस्य दीर्घो भवति अमू बहुवचने सर्वादित्वा
ज्जसी अ इ ए अमे इति स्थिते एरी बहुत्वे बहुत्वे सति अदसः एक
स्याकारस्य ईकारो भवति अमी अमुं अमू अमून् मतेउत्व
वक्तेटा ना स्त्रियां अमुना अमीत्यात्वं भवति पश्चात् मादूः। राम

ऋकारानुबंधस्य नुमागमः ... दीर्घः ३=

२८

महन्नः महत्ता महद्भ्यां महद्भिः इत्यादि उकारानुबंधो भवच्छब्दः अत्वसोः
ग्र सौ त्वं नस्यासौ न लोपश्चाद्वस्य च दीर्घो भवति धिवर्जिते सोपरे भवान् भवंतौ भ
वंतः भवंतं भवंतौ भवतः भवता भवद्भ्यां भवद्भिः इत्यादि पचन् पचं
तौ पचंतः इत्यादिः षाकारान्तो विट्शब्दः छशषराजादेः षः शतिष त्वं वा
डः वावसाने विट् विड् विशौ विशः [illegible] षकारान्तः षष् शब्दो नित्यं बहु
पु॰ वचनान्तः त्रिषु लिंगेषु सदृशाः जस्शसोर्लुक् षोडः षट् षड् षट् षड् षड्भिः
षड्भ्यः इत्यादिः इतिनुडे [illegible] षांत संख्यायाः संबंधिनो डकारस्य णत्वं भवति
नामिपरे षण्णां षट्सु केचिद् अपदांते पि पदांतत्वाश्रयणे यादोषा रंदा एतः

षुभिः षु२ स३

निमित्तविनाशेनमनुवंदम्हातत्पुनःकार्यनकुर्वीत १

निमित्ताभावेनैमित्तिकस्याप्यभावः २

॥ प्रतीचः प्रतीचा प्रत्यग्भ्यां प्रत्यग्भिः प्रतीचि इत्यादि एवंतिर्यच प्रमतय: तिर्यङ्

तिर्यञ्चौ तिर्यञ्चः तिरश्चादयोनिपात्यंते तिरश्चादयः शब्दानिपात्यंते पसादेशस्य

रेपरे नाभिने प्रसपेई यकारेचपरे तिरश्चः तिरश्चो तिर्यग्भ्यां तिर्यग्भिः इत्यादि॥

उदङ् उदञ्चौ उदञ्चः उदीचः उदीचा उदग्भ्यां उदग्भिः इत्यादि सह

अंचतीतिसध्यङ् इत्यादि तकारांतः अकारानुबंधोमहत्शब्दः त्रितोनुम् उका

रानुबंधस्य ऋकारानुबंधस्यचनुमागमोभवति पुंलिपंचसुपरेषुनामहतोऽधोदी। उकारऋकारानुबंधौ इतौ यस्यस त्रितस्तस्य त्रितः ६

र्घः धोच नसंतस्याह्वस्य महच्छब्दस्यच उपधायादीर्घोभवतिपंचसुपिवर्जिते

सुधोच महान् महान्तौ महान्तः हेमहन् हेमहान्तौ हेमहान्तः महान्तं महान्तौ ॥

एयंवयंजस्याज्ञ सामहितयोर्युष्मदस्मदोर्युयंवयमित्येतावादेशौ भव
तः युयंवयं त्वमौ देकत्वे एकवचनेगम्यमाने युष्मदा अस्मदोः त्वद् मद् इत्ये
तावादेशौ भवतः आमसौ युष्मदस्मदा षष्ठे रालं भवतिअभिसकारेभि
स्सिचपरेत्वांमांयुवां आवां त्यदादेष्टेर त्वेकतेशस्सीतिदीर्घत्वंशसौनो
वक्तव्यः युष्मान् अस्मान् त्वन्मदादेशेचकृतेटेरकारः एंटाङ्गयोः ।
युष्मदस्मदा षष्ठेरत्वं भवतिटाङि इत्येतयोः परयोः अपादेशः त्वयाम
याय्युवाभ्यां आवाभ्यां युष्माभिः अस्माभिः तुभ्यंमह्यंङ्यां ङेःसहित
योर्युष्मदस्मदोस्तुभ्यम् मह्यम् इत्येतावादेशौ भवतः तुभ्यं मह्यं ।

१०९० सचरतासचरतयोमध्ये सचरैस्तैव ग्रहणं २४ ==

26

३६ युवाभ्यां आवाभ्यां भ्यसोऽभ्यं युष्मदस्मदोःपरो भ्यसस्स्थाने भ्यं भवति सकारो अकारादित्व व्यावृत्यर्थः तेनात्वेत्वे न भवतः युष्मभ्यं अस्मभ्यं ङसिभ्यसोरत् ॥

ङसिभ्यसोरत्तुः पंचम्याङसिभ्यसोरत् भवति त्वत् मत् युवाभ्यां आवाभ्यां युष्मत् अस्मत् तवममङसाङ सासहिततयोर्युष्मदस्मदोस्तवमम इत्येतावादेशौ भवतः तवमम युवयोः आवयोः सामाकं युष्मदस्म

परः ३ दोः सामाकं भवति युष्माकं अस्माकं त्वयि मयि युवयोः आवयोः युष्मासु अस्मासु अनयोरादेशविशेषविधिर्निरूप्यते ॥ युष्मदस्मदोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयाभिस्ते मे वा नौ वस् नसौ युष्मदस्मदोरामं० ३६

द्वंद्वे अल्पस्वरप्रधाने कारेकारांतानां पूर्वनिपातो ॥ ग॰ १

न्नार्थो ऽस्माकं पापनाशनः ॥ ८ ॥ पादादाविति किं पांतु वो नरसिंहस्य नख
लांगुलकोटयः हिरण्यकश्यपोर्वक्षः क्षेत्रासृक्कर्दमारुणाः ॥ ९ ॥ संबोध
नेपदादग्रे न भवंति वसादयः देवास्मान्पाहि न हरे विष्णो ऽस्मान्रक्ष स
र्वदा ॥ १० ॥ हे रामतवदासो ऽस्मि हे राम तुभ्यं नमः हे रामे तव जगत्प
श्यामि सर्वं रामे परं ॥ ११ ॥ चादिभिश्च ॥ चादिभिरपि योगेनैते आदेशा
भवंति तव च मम च मे वी चंद्रलेख वक्ष्यते आ वयोर्युवयोश्चैव सोहरि
मांमे वरदस्तु ॥ १ ॥ इति युष्मदस्मदोः ॥ अथाव्ययानि लिख्यते ॥ चादि
निपातः चादिर्गणो निपातसंज्ञको भवति ॥ च वा ह अह ॥

सा०प०० ३८

ऽवधारणार्थे वा विकल्पार्थे स्फुट पादपूरणयोः अहविता केवला सदेवं वर्वत्र यथार्थे निश्चये तु एवं नन्न निश्चये च पृथक् भिन्नार्थे विना वर्जनार्थे नाना अनेकार्थे स्वस्ति कल्याणार्थे अस्ति सत्तार्थे दोषा नक्तं रात्र्यर्थे मृषा मिथ्या वृथा मिथ्यार्थे मिथस् परस्परार्थे अथ अथो अनंतरार्थे मंगले च ह्यस् गतदिवसे श्वस् आगमिवासरे च
उच्चैस् उच्चार्थे नीचैस् नीचार्थे स्वर् स्वर्गे परलोके च अंतर् मध्ये प्रातर् प्रातःकाले पुनर् मुहुः पस् पुनरर्थे वा ह्यस्ते च अहो आश्चर्ये खित
न प्रश्ने सह साहित्यार्थे ऋते निषेधार्थे मन्ये मन्ये अंतरेण मध्ये अंतरा वर्जनार्थे नमस् नमस्कारार्थे अलं अलंकारार्थे ऋते कौं पु
ऽप्रश्ने कुशले च अमा नो ना प्रतिषेधे ईषत् अल्पार्थे किल खलु वै निश्चये आरात् समिपार्थे दूरात् दूरे शं

खव ॥ एवं ॥ ननं ॥ पृथक् ॥ विना ॥ नौना ॥ स्वस्ति ॥ अस्ति ॥ दोषा ॥ नक्तं ॥ त्यार्थे पतय तस्मात् तत् तस्मात् स यश्च चादि ऽऽगस्यार्थे ॥१॥

रात्रौ ॥ मृषा ॥ मिथ्या ॥ वृथा ॥ मिथस् ॥ अथ ॥ अथो ॥ ह्यस् ॥ श्वस् ॥ उ

च्चैस् ॥ नीचैस् ॥ स्वर् ॥ अंतर् ॥ प्रातर् ॥ पुनर् ॥ मुहुस् ॥ अहो ॥ खित 28

सह ॥ ऋते ॥ मन्ये ॥ अंतरेण ॥ अंतरा ॥ नमस् ॥ अलं ॥ ऋते ॥ अमा

नो ॥ ना ॥ प्रतिषेधे ॥ ईषत् ॥ किल ॥ खलु ॥ वै ॥ आरात् ॥ दूरात् ॥ भ

शं ॥ यत ॥ तत ॥ स्वराद्य ॥ अउ ॥ ऋ [illegible] पात्यते एतस्मिन्नि

ति ॥ तत्रैतस्मिन्निति एतत्र पश्चिमन्निति यत्र अस्मिन्निति अत्र राम

ल एऐओऔ इत्येवंचादिगणे निपातसंज्ञकोभवति तत्रादिगणे विभक्त्यर्थे नि२ ३८

सा०प०
३८ मौ अमासहितयोर्युष्मदस्मदोः कृत्वा माङित्येतावादेशौ भवतः पश्यामि त्वां म
दालोक्यं पश्य मां मदभेदेकं पश्यौ मि त्वां जगत्पूज्यं पश्य मां जगतांपृ
तिं ॥५॥ नादौ पादादौ वर्तमानयोर्युष्मदस्मदोर्नैते आदेशा भवंति युष्मा
कं भगवान्देवं ग्मास्मांकं पापनाशनः तुव स्वामी भवेत्कुल स्मं मस्वामी म
हेस्वरः ॥६॥ तवयैराजैवौ राजेन्ममते ण्ये तिं शश्चवं तव मित्राणि ये
[redacted] नि स्युर्मम मित्राणि ता
न्यपि ॥७॥ रुद्रो विश्वेश्वरो देवो युष्माकं कुलदेवता स एव भगवो राम
३८

तः ३ 30

यथासंख्येनामी आदेशा भवंति कीदृशयोः षष्ठीचतुर्थीद्वितीयासहितयोः
तेनैकवचनेन सह तेमे द्विवचनेन वांनौ बहुवचनेन वसनसौ ॥ स्वा
मी तेसे समायातेः स्वामी मे सांप्रतं गः नमस्ते भगवन् भयोदेहि मेमोदे
ष्वव्ययम् ॥१॥ स्वामी वां सजे हासौ चेद दृष्टा नौ दानयाचे नौ राजा वादास्यते
दोनं ज्ञानं नौ मधुसूदनः ॥२॥ देवो वा भवतां द्विष्टु नरकौ नौ जनार्दनः स्वा
मी वो बलवान् राजा स्वामी नो सौ जनार्दनः ॥३॥ नमो वो ब्रह्म विज्ञेभ्यो ज्ञानं
नौ दीपतां धनं सानंदो नः प्रपश्यामः पश्यामो नः मडः रविनः ॥४॥ त्वामा

थैचिदादि प्रत्यया भवंति कश्चित् कौचित् केचित् पुं काचित् केचित् 31
काश्चित् स्त्री किंचित् केचिंत् कानिचित् नपुंसकं कश्चन कौच
न केचन काचन केचन काश्चन इत्यादि कचित् कुतश्चित् कुत्र
चित् कथंचित् कथंचन तदधीनकात्स्न्ययोर्वा साति राज्ञोऽधीनं
राजसात् सर्वं भस्मेति भस्मसात् उर्यादिरंगीकारेः उरिकृत्य उ
[illegible] उररीकृत्य अंगीकृत्य इत्यादिः सद्यादिः काले निपात्यते
सद्यः अद्यः सपदि अधुना इदानीं सांप्रतं संप्रति ह्यः दितितह्र संरी
पुरुत् वेद्युः अन्येद्युः इतरेद्युः तर्हि यर्हि कर्हि प्रादिरुपसर्गः प्रपरा

कस्मिन्निति कुत्र कुह कस्मिन्काले कदा तदा सर्वस्मिन्काले सर्वदाः स
दा तेन प्रकारेण तथा येन प्रकारेण यथा केन प्रकारेण कथं इत्थं त
स्मादिति ततः कस्मादिति कुतः यस्मादिति यतः अस्मादिति अतः इतः
क सार्वविभक्तिस्तसिल्यके देवदत्ततः सर्वतः विश्वतः पूर्वस्मिन्निति
५ पुरस्तात् अधरस्मिन्निति अधस्तात् [redacted]
र् अवरस्मिन्निति अवरस्तात् परस्मिन्निति परेण आहि च दूरे
दूरेर्थे आहिच्प्रत्ययो भवति दक्षिणाहि वसंति चांडालाः उत्तराहि
वसंति ब्राह्मणाः किमः सामान्ये चिदादिः किमः सामान्यात् सामान्ये

त्व२

33

अस्याः अद्भ्यां अपनयोः आसां अस्यां आसु चकारांतः त्वच्शब्दः चो

स्कुः त्वक् त्वग् त्वचौ त्वचः त्वचं त्वचौ त्वचा त्वग्भ्यां त्वग्भिः त्वचे त्वचः त्व

चोः त्वचां त्वचि त्वक्षु हे त्वक् हे त्वग् एवं ऋच् वाच् प्रभृतयः ऋक् ऋ

ग् ऋचौ ऋचः ऋग्भ्यां ऋक्षु हे ऋक् वाक् वाग् वाचौ वा

चः वाग्भ्यां वाक्षु हे वाक् पकारांतोऽपशब्दो नित्यं बहुवचनां

तः आपः अपः अद्भिः अपादीनां भकारादौ परे दत्वं भवति अद्भिः 5६

अद्भ्यः २ अपां अप्सु हे आपः शकारांतो दिशशब्दः दिशा कः दि

शस्य शः इति दृश स्पृश उष्णिह् आदीनां रस्य पदांते च कत्वं भवति दिक्

दिग् दिशौ दिशः दिशा दिग्भ्यां दिक्षु हे दिक् हे दिग् षकारांत त्विषशब्दः षोडः वावसाने त्विट् त्विड् त्विषौ त्विषः त्विषा त्विड्भ्यां त्विट्सु हे त्विट् हे त्विड् षकारांतः आशिष्शब्दः सजुषाशिषोरुः से पदांते
यः भवेद् दीर्घोवक्तः आशीः आशिषौ आशिषः आशीर्भ्यां आशी- शिष
आशीःषु हे आशीः सकारांतो ऽदस् शब्दः स्त्रीलिंगे सोपुंवत् असौ अमू
अमूः अमूं अमू अमूः अमुया अमूभ्यां अमूभिः अमुष्यै अमूभ्यां
अमूभ्यः अमुष्याः अमूभ्यां अमूभ्यः अमुष्याः अमुयोः अमूषां अमुष्यां
अमुयोः अमूषु ॥ इति हसांताः स्त्रीलिंगाः २ अथ हसांताः नपुं०

यकृचतुर्थ्युति निर्देशात्तस्याभावे कस्यां विसर्गो नास्ति ७
रेफस्य

भिः तथा तत्त्वमुह्शब्दः तत्त्वमुक् तत्त्वमुग् तत्त्वमुट् तत्त्वमुड् तत्त्व
मुहौ तत्त्वमुहः तत्त्वमुहं तत्त्वहो तत्त्वमुट्सु इत्यादि रेफांतश्चतुर्श
ब्दो नित्यं बहुवचनांतः चतुरामशोच चतुर्शब्दस्यामागमो भवति पं
चतुरः ४ चमुपरेवधुशोच चत्वारः चतुर्भिः चतुर्भ्यः २ रः संख्यायाः रेफां
तसंख्यायाः परस्यामोनुडागमो भवति एलंछिलं चतुर्णां चतुर्षु नकारां
तो राजनशब्दः नोपधायाः नाम्नो नो लोपश धौ नाम्नो नकार
स्या नागम जस्य लोपश्च भवति सिपदांतेच्चा धौ राजा राजानौ रा

सा०पू० जानः अधावितिविशेषणात् हे राजन् हे राजानौ हे राजानः रा

२२ जानं राजानौ [redacted] युक्ताच्च मादौ [redacted] रि

[redacted]ः अञो ज्ञः जकारञकारयोर्योगे ज्ञ इत्यक्षरं

भवति राज्ञः राज्ञा राजभ्यां राजभिः राज्ञे राजभ्यां राज

भ्यः राज्ञः राजभ्यां राजभ्यः राज्ञः राज्ञोः राज्ञां राज्ञि वेङ्योः

राजनि राज्ञोः राजसु एवं यज्वन् आत्मन् सुधर्मन् प्रभृतयः (अम वमः

युक्ताच्च मादौ विति विशेषणादल्लोपो नास्ति) यज्वा यज्वानौ यज्वा,, २२

वैडूर्यं ॥ कर्मण्यपि चाए वक्तव्यः ॥ ब्राह्मणस्य कर्म ब्राह्मण्यं राज्ञः कर्म राज्यं नो
वाराजन्यं वा ॥ लोहितादेर्डिमन् ॥ लोहितादेर्भावेऽर्थे इमन्प्रत्ययो भवति ॥ सच
डित् लोहितस्य भावो लोहितिमा ॥ अणोर्भावः अणिमा ॥ लघिमा ॥ ऋ र इम
नि ॥ हसादेर्लघोर्ऋकारस्य रकारो भवतीमनि परे ॥ पृथोर्भावः प्रथिमा ॥ द्र
ढिमा ॥ कृशिमा ॥ हसादेरिति किं ॥ ऋजिमा लघोरिति किं ॥ कृसिमा ॥
बहोर्लोपो भू च बहोः ॥ बहोस्तरेषामिमनादीनामिवर्णस्य लोपो भवति
बहोः स्थाने भू आदेशः ॥ बहोर्भावो भूमा ॥ असमर्थे मतुः ॥ नाम्नोऽस्त्यर्थे म
तुः प्रत्ययो भवति ॥ उकारो नुम्विधानार्थः ॥ गोरस्यास्तीति गोमान् ॥ श्रीमान्

38

रा॰प्र ५८ अवसोऽशो ॥ गोमती ॥ श्रीमती ॥ अइकौ चमत्वर्थे ॥ नाम्नोऽस्त्यर्थे अइकौ प्रत्व

यौ भवतः ॥ वैजयंती पताका विद्यते ॥ यत्र स वैजयंतः ॥ प्रासादः मायिकः

मांतोपधाद्धतिनौ ॥ मकारान्तान्मकारोपधाद् अकारोपधाच्च वति नौ का अ२

रान्ताद प्रत्ययेऽभवतोऽस्त्यर्थे ॥ किंवान्कामी शमी भगवान् ॥ धनी पुत्री ल

क्ष्मीवान् ॥ दंडी ॥ इ षद्धती भूमि ॥ तडिदादिभ्यश्च ॥ तडित्वान् ॥ मरुत्वान्

एतत् किं यत्तच्छ्येः ॥ परिमाणे वतु ॥ यत्तदेतराः ॥ यत् तत् एतेषां एरावप्रवति

किमः किर्यश्च ॥ किमूरा वृ स्यकिरादेशो भवति ॥ वतोव कारस्य च यकारः

वत्परिमाणमस्य स यावान् ॥ तावान् ॥ कियान् ॥ आइश्चैतदोवा ॥ एतद् राम

५८

इस्र१ इत्र्रभवति१ चकाराहकारस्यचकारः१

[illegible]॥ शब्दह्रस्यफ्रा॥ शकारः सर्वादेशार्थः॥ एतावान्॥ इ 33

यान्॥ तुंदादेरिलः॥ तुंदोस्यास्तीति तुंदिलः॥ उदिलः॥ डौन्नत्यैदंतादुरः

उन्नतादंताः संत्यस्यमदंतुरः॥ श्रद्धादेर्लुः॥ श्रद्धालुः॥ दयालुः॥ [illegible]

मेधा[illegible]विनिर्वृत्तव्यः॥ तपस्वी मायावी मेधावी स्रग्वी॥ वाचो

ग्मिनिः॥ [illegible]॥

वाग्विचते यस्य सवाग्मी॥ एके वा किं सहाये॥ एकाकी॥ [illegible]लाटौ कु

त्सितभाषिणि॥ कुत्सितवाग्वाचालः वाचाटः॥ ईषदपरिसमाप्तौ कल्पदे

श्यदेशीयाः॥ ईषदपरिसमाप्तः॥ सर्वज्ञकल्पः॥ पटुदेश्यः॥ कविदेशीयः॥

५८ घोरादेर्लः॥ घोरालः॥ दंग्रालः॥ कुत्सायां पाशः॥ कुत्सितः पाखंडः पासंडपाशः
प्रशंसायां रूपः॥ प्रशस्तो वैयाकरणो वैयाकरणरूपः॥ भूतपूर्वे चरट्॥ भू
वेदृष्टो दृष्टचरः॥ प्राचुर्यविकारप्रधान्यादिषु मयट्॥ अन्नमयं चुरंच अन्न
सोन्नमयो यज्ञः॥ मृद्विकारो मृण्मयो घटः॥ स्त्रीप्रधानः॥ स्त्रीमयो जाल्मः
॥ आम्रतमयफ्टद्रुः॥ गोपुरीषं गोमयं॥ तदधीते वेदवेत्यत्र अण वा॥
वेद तेव्व॥ व्याकरणमधीते वैयाकरणः॥ सोभनोश्वः स्वश्वस्तंवेत्ति
सोवश्वः॥ नसंधिग्वोर्युदृच॥ संधि जयोर्वकारवकार
योः संबंधिनः स्वरस्य वृद्धिर्नभवति॥ किं॥ तयोर्ध्युडागमेनभवति इट राम
५८

मरुतं प्रायन्क्रीडात्र्त्रिदीप्यांप्यायान्तगणन्त सकर्मकमाहुः।

भिति चतस्त्रेन्चतुर्षुतिवा दिक्षु यत्कायेमुक्तं। नं क्लै जिपरेभवति॥

ग्रहमन्त्रभ्रान्तिस्वरूपाचार्य्यः सारस्वतीप्रक्रियां कृत्वं कुर्वे किं कृत्वा परमात्मानं प्रणम्य कस्मै सिद्धये बालधीवृद्धिसिद्धये कथंभूतां प्रक्रियां नातिविस्तराम् इन्द्रादयोपि देवा यस्य पारं न ययुः शब्दवारिधेः प्रक्रियावक्तुं नरः स्यात्कृष्णोपि ... कथं भवेत् ... समर्थो भवेत् न कथमपीत्यर्थः

शास्त्रज्ञानेऽतिशय... क्रियापापामक्रियापापाग... यायात्तोः शास्त्रज्ञानेऽभ
वतः ... ... जीवि